

Strib Jolán alagi tanítónő visszaemlékezése (1984)

75 éves fejjel visszaemlékezem a régmúltra... Sok kedves, simogató emlék. De sokkal több a fájdalmas. Félek, felkavar ígéretem valóra váltsa, hogy írni fogok. De mégis megteszem.

Pozsonyban születtem, 1908-ban. Édesapám az állomáson volt forgalmista. Gyöngyösi születésű volt, és nagy magyar. Szerzetesnek készült, ferences akart lenni, de családi okok miatt ott kellett hagynia a rendet. Házassága után a vasúthoz került Pozsonyba, majd Nyitraivánkára.

Gyermekkorom az első világháború kitöréséig a legboldogabb volt. Szüleim igen vallásosak voltak, óvodától kezdve minket is így neveltek. Zárdában tanultunk. A vallásos neveltetésnek köszönhettem, hogy felnőtt korban, a rám zúdult szenvedések dacára erős maradt a hitem, és nem lettem öngyilkos.

Nyitrát és környékét, így Nyitraivánkát is két ízben szállták meg a csehek. 1920-ban vesztettük el végkép a Felvidéket. Először jött az örömhír: „Magyarok leszünk újra, jönnek a magyar katonák!” Mindenki boldogságban úszott, hiszen e vidék szíve magyar volt. Esperes plébánosunk édesanyámban nagy segítségre talált. Készültek a környék asszonyai zászlókkal, virággal, enni-innivalóval. De a csehek jöttek vissza. Megtudták, hogy kik voltak a szervezők. Tűzharc alá vették a plébániát és az otthonunkat is. A padlón hasaltunk, hogy ne érjen minket a golyó. Ekkor lett öcsém, szüleim szemefénye az ijedtségtől epilepsziás. Édesapámat a katonák vezetője felszólította, a vasútállomáson ezentúl minden szlovákul történjen. Ő azt felelte, egy szót sem tud szlovákul, s nem is akar tudni. Földhöz vágta előttük a telefont. Azonnal el kellett hagynia hivatalát. Menekülnünk kellett.

Két marhavagont kaptunk. Az egyikben ötünk fekvőhelye, egy szekrény a legfontosabb ruháinkkal, kis asztal, pár szék és egy csöpp vaskályha volt. Ez lett egy évig szép lakásunk helyett az otthonunk. A másik vagonban annyi holmit

Vagonlakó menekültek Budapesten az 1920-as évek elején

zsúfoltunk össze, amennyi csak belefért. A többi otthon maradt. Jöttünk Pestre. Szegény édesapám a határon hamar dugta ki a zászlót, s énekelte a himnuszt. Utánunk lőttek.

Pesten a Ferdinánd hídnál állt meg a vonat. Hosszú sorokban voltak itt a menekültek vagonjai. A csöpp vaskályhán főzte édesanyánk a szűk kosztot. Egy évig szenvedtünk így. Nyáron a meleg, télen a hideg gyötört. Rövidesen egy angyalöldi barakkban kaptunk szállást, ami még a vagonnál is rosszabb volt. Vékony deszkából és hullámpapírból készült a barakkváros. Egy helyiséget kapott egy-egy család. Időnként a gyermekliga tagjai jöttek, akik kenyeret, tejet, cukrot osztottak a gyermekeknek. Majd vitték őket Hollandiába. Így kerültem öcsémmel én is oda. Kint öcsém más városba került. Nagyon sokat sírtam ezért. Nevelőszüleim felkutatták, és odahozták egy másik kedves családdhoz. Megszerették. Szép és jó gyermek volt. De már ekkor mutatkoztak az epilepszia jelei. Hazaküldték. Szüleim orvostól orvosig hordták. Az első gimnáziumot még jelesen végezte, aztán már nem járhatott nyilvános iskolákba. Magántanulóként tette le a negyedik osztályt is. Tovább nem tanulhatott. Szüleim, akik bíztak a felgyógyulásában, legalább szakmát akartak a kezébe adni. A Nyugatival szemben egy bőrgyár izraelita vezetője segített. Hetenként kétszer maga vitte az ipariskolába, s hozta vissza a gyárba. Bördíszművesként szabadult fel, de soha nem dolgozhatott már.

De térjünk vissza hollandiai tartózkodásomhoz. Kint egy nyelvtanárhoz kerültem, aki egyben likörgyáros is volt. Szerettek, kényeztettek, ám két évnél tovább nem bírtam maradni. Elintézték, hogy hazajöhessek. Megígértették, ha elvégzem a tanulmányaimat, visszamegyek. Örökbe akartak fogadni.

Mire Budapesten 1929-ben a Ranolder Intézetben leképeztőttem, már egy szót sem tudtam hollandul. Ők még vártak. A holland követség segítségével írtam meg, hogy nem tudom elhagyni a hazámat, testvéreimet, szüleimet. Akkor már átéreztem a szózat szavait: „... a nagyvilágon e kívül nincsen számodra hely.” Jobb volt itt szüleim gondjai mellett a szegénység, mint idegenben a jólét.

Az 1929-ben végzett csoport legjobb oklevele az enyém lett. 1924 óta már Alagon laktunk az állomáson, rendes lakásban. Jeles oklevelemnek köszönhettem, hogy az alagi iskola tanítójának választottak. De hogyan!... A mostani emeletes iskola akkor még földszintes, községi volt, négy tanterem egy irodával. Az iroda volt egyben a könyvtár és a szertár is. Hajnal Ilona tanítónőnek 1925-ben történt kilépésével megüresedett egy hely, ám a tankötelesek számának csökkenése miatt csak 1929-ben jelent meg a pályázati hirdetés a IV. sorszámú állásra. Az iskolaszéki elnökhöz kellett vin-

Strib Jolán az 1930-as években

nem a kérvényt, s az oklevelem. Ő megnézte az iratokat, aztán visszaadta azzal, ne pályázzak. Van jelöltjük, a segédjegyző nevelt lánya Dunakeszin. Amikor az alagi plébános megtudta mit végeztem, mint iskolaszéki tag, azt

mondta, adjam be a pályázatom, jogom van erre. 1929. szeptember 3-án volt a választás. Az iskolaszéki tagok összehívték. Végül abban állapodtak meg, válasszák meg egyelőre helyettesnek azt, akinek a pályázók közül legjobb az oklevele. A 29 pályázó közül ez én voltam. Így lettem az alagi iskola helyettes tanítója. Egyik kollégám, aki a dunakeszi jegyző nevelt lányának udvarolt (később feleségül is vette), és hívei úgy gondolták, a végleges választáson majd ügyis kiesem. Nem így történt. 1929. december 3-án a többség titkos szavazással rám szavazott. A szavazás napján a szülők rengeteg virággal hoztak haza. Már ismertek. De nem lett nyugtom. Kitalálták, nem taníthatok, mert Basedow-kóros vagyok. Ez fertőző, mondták. Azt sem tudtam, milyen betegség ez. Mai napig sem tudom. Kórházi főorvoshoz küldtek, hogy igazolást hozzak. Mikor megmondtam jövetelem okát, a főorvos szinte ingerülten kérdezte. „Ki merete ezt mondani?” Megkaptam az igazolást, hogy egészséges vagyok, mégis sírva jöttem haza. Ugyanis az orvoshoz indulva az iskolából egyenesen a vonat-
hoz mentem. Magammal vittem az ott felvett fizetésem is. Ám visszafelé retikulómmal, igazolványommal, s egyéb dolgommal együtt azt is a vonaton felejtettem. Csak a táskám maradt nálam az orvosi irattal. Itthon telefonáltak a szomszédos állomásokra. De hiába.

Eltelt egy kis idő, s az iskolában jött az alkalom az újabb támadásra. Tudtomra adták, hogy az V. számú tanári állás megszűnik, mert megvonták az állás államsegélyét. Távoznom kell. A tanfelügyelőségen azonban jelezték, engem a IV. számú állásra választottak meg. Így nem értek célt ellenségeim. Közben az államsegély összegét a község vállalta, így az V. számú állás tanítója is maradt. Tanítottam tovább. Nagyon szerettem a hivatásomat. Az első csoportom IV-V-VI.-os lányosztály volt. Ez adta akkor a legtöbb munkát, talán ezért kaptam én, mint legfiatalabb. Később volt olyan I. osztályos csoportom, melybe hetvennél is többen jártak. De karácsonyra már szépen olvastak. Tanfelügyelői látogatások alkalmával mindig megdicsértek. A sok helyettesítés is nekem járt. Csak szegény jó édesanyám sírta el nem egyszer magát, amikor hazarohanva, állva kaptam be az ebédet, és rohantam vissza a helyettesítések miatt. „Miért is lettél tanító!” – sírta.

1930-ban újabb szenvedés zúdult rám. Édesapám az alagi állomásfőnököt helyettesítette. Telefonértesítést kapott, hogy a reggeli fél 9-es vonat nem a negyedik, hanem az első vágányra érkezik. Aznap vitték el a mentők az öcsémet súlyos agyzúzódással. S aznap intézte az alagi híres úrlovassnő, báró Berg Gusztávné lova feladását egy Angliában rendezett akadályversenyre. Még akkor is a lovát féltette, amikor édesapám fogadni ment a vonatot. Apám hátranézve a bárónőt nyugtat-
ta, s megfélemlítve a telefonról, a IV. vágány felé sietett. A mozdony elé lépett, amely halálra gázolta. Zsebében ott volt utolsó felvett véres fizetése. Első vizsgám rengeteg virága az ő sírjára került.

Volt a szenvedések közt örömöm is. Szorgalmasan dolgoztunk a népi ünnepélyeken sok-sok alagi asszony közreműködésével, hogy felépüljön az 1935-ben elkezdett gyönyörű, kazettás, neoromán Szent Imre templomunk. Sátorokban árultuk a rengeteg torta-, étel-, italadományt. Pénzt gyűjtöttünk, színdarabokat is rendeztünk e célra. 1938-ban megtartottuk a

harangok szentelését. Csik József, akkori esperes plébánosunk érdeme, hogy felépült a templom, s az oltár is. Hogy belül befejezte, azt 1945-ben Hatvanba történt préposti kinevezése akadályozta meg. Az alapítóokmányt 1935-ben pergamenre én készítettem. Fényképét őrzöm. 1944-re a nagy színes ablakok is elkészültek, ám feltenni már nem lehetett őket. Csak a bejáratnál már jóval előbb elkészült és feltett ablakok maradtak meg az ostrom alatt csodálatos módon. Az egyik nagy színes ablak árát én törlesztettem. A nyugtáit őrzöm.

A Szent Imre-templom harangjainak beemlése 1938-ban

A Lovaregylet is örömet szerzett az iskolának. Valamennyi növendék ingyen ihatott a finom tejet. Vettünk nagy tálcákat, porcelán csészéket. Így hordta be az iskolaszolga naponta. Hála Istennek, most nem látni szegény rongyos gyermeket. Régen bizony láttunk nem egyet. A kemény, zord telek alkalmával a Réti pályáról gyalog tették meg a szegény kicsik a több kilométeres utat. Megtörtént, hogy az iskolaszolgálóval olvasztgattam a rongyos talpú cipőcskék miatt a lábukhoz fagyott harisnyát. A Lovaregylet ebben is segítségünkre sietett. Később már szekér hozta a gyerekeket. Attól kezdve a jobb módú tanítványaim behordták kinőtt ruháikat, cipőiket az iskolába. Öröm volt ez a szegényebb gyermekeknek s nekem is. Karácsonyra az iskolától így jutott a szegények részére új harisnya, sapka, kesztyű, sál. A lovászok gyermekei minden karácsonyra gazdag ajándékot kaptak a Lovaregylettől, főleg téli ruhákat, melyeket Pejacsevich grófnő osztott ki. Ilyenkor a feldíszített karácsonyfa mellett tanítványaim szerepeltek. 1941-ben megalakult a Szív-gárda, melynek vezetője én voltam. A gyönyörű hímezett zászló és nemzeti szalag az ostrom után épen került elő.

Majd jött a nyilas rendszer. Soha semmilyen pártnak tagja nem voltam. A nyilas párttal szemben kezdettől fogva anynyira éreztem az ellenszenvem, hogy a párt egyik szervező, később vezető embere – sajnos ő is kollégám volt – emiatt többször is halálosan megfenyegetett. Azzal támadott, hogy az iskola udvarán lévő zászlórúdon fogok lógni, mert nem engedtem, hogy „Éljen Szálasi!” legyen az iskolában a köszönés. Fegyveres nyilasokkal elő is állítottattam. Ekkor már, Tokodra menekülése miatt az igazgató, Bakos Sándor engem bízott

meg az iskola vezetésével, felügyeletével. Az előállításom alatt az iskolát német katonák törték fel. A szekrényeket, a bútorok egy részét megrongálták. Az iratokat szétdobálták. Kollégám, menekülése előtt, 1944. december 1-én, amikor megszűnt a közigazgatás, a posta, a vasútforgalom, felrobantották a síneket, bocsánatot kért. A lónak négy lába van, mondta, s mégis megbotlik. Kérte utolsó fizetését. Odaadtam. Bosszúálló soha nem tudtam lenni. A német katonák autói menekült. Hosszú évek múlva írta, mennyi szenvedésen ment át, míg végre Amerikában kötött ki. Választ nem adtam. Rég megbocsátottam neki. Bakos Sándor igazgatónk csak leánya miatt menekült Tokodra, őt féltette. A tokodi üvegyár vezetője rokona volt. Bakos az első világháború idején hadifogoly volt. Lengyelországból hozta feleségét. Jól tanított, ám szigorú tanárként a keze is eljárt olykor.. Esztergomban végzett. Ott is temették. Tanárnő leányával, egykori tanítványommal még ma is levelezek.

Osztályfőnökként 1948-ban

1944 áprilisában már megrövidült a tanév, majd október 8-án ismét megszakadt a tanítás. Két izraelita család tagjait elhurcolták. A Duna medre s a gázkamra várt rájuk. A tanterület tagjai ekkor már mind elmenekültek. A községházán önként jelentkeztem szolgálatra. Berepülések alkalmával én szólaltattam meg legtöbbször a szirénát a községháza pincéjében. December 11-én megindult a tűzharc. Mivel lakásomban nem volt pince, szomszédunk fogadott be négyünket. Ők is négyen voltak. A pince meg kicsi. Csak három egymásra rakott matracot tudtunk benne elhelyezni. Ezen ültünk. Éjjel egymás vállára hajtva fejünket vészeltük át a tűzharc idejét. Élelmünk csupán 2 kg tisztított dió volt. Éléskamránk súlyos belövést kapott. Amit ott hagytunk, minden elpusztult. Egyébként a nyitva hagyott, ablakok nélküli lakásból alig tűnt el valami. 1944. december 28-án szűnt meg Alagon a harc. Nagyon megijedtünk a pinceajtót betörő orosz katonáktól. Géppisztolyokkal jöttek, német katonákat kerestek. Amikor feljöttünk a pincéből, kertünk végén hatalmas, fel nem robbant bombát láttunk. Tűzserészek vitték el. Iskolánk is súlyosan megrongálódott. A szertár dolgait, könyvtárunkat kifosztották. A harcok megszűnése után két tantermet annyira rendbe tudtunk hozni, és a legszükségesebb bútorokkal ellátni, hogy már 1945. január 7-én, egy ide menekült tanítónő segítségével újra megkezdhettem a tanítást. Az igazgatói teendőik végzésére a községi vezetőség továbbra is engem akart. Ezt kérték a tanfelügyelőségtől. 1945. október 10-én kaptam meg a megbízást. Bár ne kaptam volna! Ekkor kezdődött életem szenvedéseinek újabb sorozata. Elindítója ismét az a kollégám lett, aki

annak idején már idekerülésemet sem akarta. Azért vált most titokban még nagyobb ellenséggemmé, mert ekkor már szó volt arról, hogy lesz igazgatói tiszteletdíj. Most már ő akart igazgató lenni. Hónapokon át két, sőt három osztályt tanítottam. Külön tanítási időben – egész nap –, külön díjazás nélkül. Választás útján három tanítóval pótoltam a nagy hiányt. Később menekült tanerőket is kaptam. Iskolánkat elsőnek fejlesztettük a megyében általános iskolává. Az egészségileg leromlott gyermekeket vidéken helyeztük el. Megindult a népkönyha. Elindult a vöröskereszten keresztül a hadifoglyok felkutatása, hozzátartozóik segélyezése.

1946-ban a sok szenvedés édesanyánk halálát hozta. Öcsénk ekkor nagyon súlyos rohamokat kapott. A rám zúdult sok szenvedés hatására a tanfelügyelőségen kértem igazgatói megbízásom alóli felmentésemet. Hallani sem akartak róla. Kéréssel egészen a kultuszminiszterig mentem. Végre megkaptam. Az új igazgató a még 1944-ben ide került – de közben bevonult – Szilvássy László lett. 1947-ben úgy gondoltam, hogy hazámnak s a gyermekeknek továbbra is odaadó, lelkiismeretes tanítója maradok. Ám nem lett nyugtom továbbra sem. Nem bírtam az iskolában rám zúduló támadásokat, s kértem nyugdíjazásom. Beteg lettem. Összeroppantam. Hat havi betegszabadság után ideiglenesen nyugdíjaztak. 1950-ben kaptam meg nyugdíjaztatási iratokat. Persze nyugdíj nélkül. Messze voltam a korhatártól, 42 éves, és teljesen ősz.

Hosszú lenne és számomra igen fájdalmas, ha tovább részletezném a történeteket. Az eddig leírtak is felkavarták lelki nyugalmam, az újra átélés miatt. Tanítványaim szerettek. Most is kapom leveleiket, üdvözlőleveleiket. Az elmúlt vasárnap is volt egy kedves élményem. Dunakesziről jöttem dél körül szentmiséről. A vasúti aluljáró mellett egy jól öltözött férfi állt. Kezében tartotta egy szép új szánkó zsinórját. Mikor közel értem hozzá, örömmel üdvözölt és kérdezte: „Hogy tetszik lenni?” „Nem tudom, kivel beszélek” – válaszoltam. „De én tudom, – mondta ő mosolyogva. Drága Jolánka néni, régi tanítványa, Jobbágyi Jancsi vagyok. Mint nyugdíjas nagypapa. Ott vannak az unokáim – mutatott az aluljáró alatt játszó két szép fiúcskára. Kihoztam őket szánkózni. Most élvezik a havat.” Elbeszélgettünk. Mikor elkészöntünk, meleg szeretettel búcsúzott s kívánt jó egészséget, sok örömet. S én tovább folytatva utamat otthonom felé, arra gondoltam, milyen szép is a tanítói pálya.

Dunakeszi, 1984. január 26.

Strib Jolán sírja a dunakeszi temetőben

*A visszaemlékezést gyűjtötte: Tóth Imre
A szöveget gondozta: Lőrincz Róbert*